

ACC. N: 4323

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I

Landskap: Småland Upptecknat av: T. J. J. J. J.
Härad: Iveta Adress: Forserum
Socken: Forserum Berättat av: L. Claesson
Uppteckningsår: 1934 Född år 1871 i Forserum.

Uppteckningen rör Folketro om iskan.

För i tiden föreställde
man sig om iskan att det
var Oden, Tor och Frej som körde
ihop med sina vagnar i luften.

Vid starkt iskväder blevo
barnen mycket rädda, men de
tröstades med att det ej vore så
farligt med dumret. Det är
bara Oden, Tor och Frej som kör
på varandra med sina vagnar.

Skriv endast på denna sida!

15 sid.

och de stanna däruppe i luften
och kunna inte ramla ner".

Men trodde man att det var
Tor som körde med sina bockar
i luften. När han körde som
värt och fortast, dånade det,
och när han slog med sin
hammare, blietade det.

När ett iskmån seg-
lade upp, sådes det att det
var "Skärälleberg" och när det
dundrade och iskrällde hårt,
sade man till varandra:

"Nu välte lasset
på Skärälleberg".

Man trodde nämligen att
de gamla asarna körde sten

2a.

3. Odu, Tor och Frey.

Föreställningarna om Odu Tor och Frey kanske ej kunna kallas folkliga i egentlig mening, men sagesmannen hade dock som litet barn hört dessa uttryck vid åskväder av sina föräldrar. I allmänhet ha de gamla vid åskväder sagt: "Det är tordön" eller "Goffas är ute och åker."

Skriv endast på denna sida!

3.

4323

däruppe i rymden.

Man trodde även, att askan slog efter trollen emedan Tor hatade dem och ville slå ihjäl dem. När det blitrade, var det Tor, som blängde med ögonen på trollen.

En gammal i Forserum vilken hade fått en mycket karg gumma till huskors hade yttrat för många år sedan:

"Det finns inte mer än två träll igen i världen, det ena då ä' mi' karing och det andra har Ekeurtsen fått te symastraff! Alla de andra som har aska släet ihjäl!"

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

De båda gummorna voro nämligen systers och voro väl ej vidare älskade av sina respektiva gubbar.

Det berättas, att en gammal man hade jagt för 75 år sedan vid starkt åskväder:

"Det är 'Gofas', som låter höra sig."

På den tiden trodde man, att det var 'domen', som var i maktande vid mycket starkt åskväder. Folk grät och läste i bibeln och bekände sina synder. Ty man trodde, att jorden skulle gå under. Det var särskilt en gång, när

det åskade och bliotrade över-
naturligt hårt vid jultiden
som alla människor trodde att
den yttersta dagen var inne
och att "våra sälls tryta".

Var och en i sin ståt läste
i bibeln och bad och lipade
i högan sky. När det sedan
började klatra och åskvädret
var förbi, sade man:

"Ti'en va' la inte töt än"!

Och så fortsattes levernet
i de gamla hjulspåren.

En gubbe och hans
gumma hade grälat överjutt
den söndagsmorgon. De hade
alltid brukat tröta om söndags-

förmiddagarna, så det var ingen-
ting ovanligt i det, men den
gärnen drog det upp till ett
kraftigt iskräder vilket såg
hotande ut. När de gingo
till kyrkan såde gubben som
var utlärd på det ständiga
grälandet och som ville ha frid:

"Det är underligt att
inte Vår Herre tändes på husen
här på gården efter ett sådant
beteende och ett sådant liv som
vi för varenda söndag"!

När de båda gamla
kommo hem från kyrkbesöket
hade blitt slagit ner och
bränt upp ladugården.

Så blevo de gamla häpna
och betänkande och sade:

"Herren gav och Herren tog"!

Efter den dagen
tordes de aldrig träta med
varandra, ty de fruktade att
åskan nästa gång i så fall
skulle slå ner i stugan och
bränna upp denna bekä.

De värsta åskväder
inträffade i juli och augusti.

När åskan för första
gången hördes tidigt på våren,
~~bidet~~ det kall sommar. Även
betydde tidig åska mycket åsk-
väder under sommaren.

Om åskan hördes

på vintern, ansågs det betyda
sen sommar och dålig skörd.

Vid annalkande iskväder blev det "ssket" = varmt / och kvalmig i luften. Då man märkte att det lagde sig till iskväder, tände man på stora mossor och fällor, så att röken skulle driva bort iskan.

För att hålla iskan fjärran och för att undkomma häftiga tordön på sommaren skulle man skjuta av en salva krut, en "skjutbalva". Då skottet smäll, skivgrade molnen på sig.

Isregnets ansågs varmare än vanligt regn och

9.4323

befordrade därför insvänta.

Jidig asken betydde god skörd.

Asken troddes gärna slå ned i höga träd i skrostens - pipor och kyrkstora.

Om man glömt en gräv eller spade på åkern slog asken ned i dessa verktyg.

Även ädroarna i gård drogo asken till sig.

Allra helst slog asken ned i asp-träd. Därför ville man ogärna ha några aspar nära gården.

Asken uppfattas snarast såsom människans fiende.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Om man råkar vara ute vid
åskväder, skall man lägga sig ned
på marken för att bäst kunna
rädda sig från blieten. Man bör
ej springa och ej ställa sig under
något träd. Förr i tiden var det
även förbjudet att se bakom sig
eller att vända sig om.

Vid åskväders inmörker
hade man åtskilligt att iakttaga
för att vara i säkerhet för blieten.

Hade man eld i spisen,
måste elden genast släckas,
varfter alla spjäll stängdes. Likaså
stängdes alla dörrar och fönster,
och rullgardinerna rullades ned
eller jalousierna drogs för.

11.
4323

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

När alla dessa försiktighets-
åtgärder vore vidtagna, skulle
folket placera sig i stugans
hörn där intet gämn fanns i
närheten. Man borde dock ej
vara för många i samma hörn,
ty då ville bli en mera gämn
slå ner.

Man har ej minne av att
det i trakten talats om "iskstecas"
eller dylikt, varför ingen äger
några sådana.

Om en människa
blivit dödad av bli en, blev
hon brun och ful i bryn samt
gammal i förtid.

Så långt man nu kan

använde för åskan var tordön.
När man skulle uttrycka
att det var åskväders sade man:
"Åskan går" eller "Åskan kör"
och för längre tillbaka:
"Goffas låter höra sig" eller
"det var guds allmakt, som visar
sig".

När en gammal skulle
beskriva ett starkt åskväder
gjorde han det i följande ordalag:
"och det dundrade
och small, så jag trodde att
hele hemlen brack!"

Stället för åskdunder
sade man "åsksmäll" och i-
stället för åskmån "åskgubbar."

När det blixtrade, sade man,
att "det blekas."

Kornblixtar benämndes
"sellablek". Man trodde, att dessa
uppkommo därigenom, att tillen
i havet blinkade och rörde på sig.

"Sellablekena" betydde om-
byte på väderlek samt kylor.

Riklig förekomst av kornblixtar
befordrade också sädens mognad.

Förr i tiden kunde man
ofta få se både röda "eldgastar"
och rullande eldklot. Allt sådant
troddes vara spöken och av öves-
naturlig art och kallades med ett
gemensamt namn för "otyg".

En gammal man har be-

rättat, att han en tidig morgon
i sin ungdom var på väg till
Vrigstad marknad. Just som han
gick vägen fram, kom det ett
sådant rullande 'eldklot' och
svärade förbi honom. Det höll
sig en bit över marken och
svärade sakta framför honom.
Det var i storlek med ett "kojori",
en vanlig "giva" till en ko. Klotet
följde honom ett långt stycke
men sedan försvann det. Den gamle
blev rädd vid synen, men han ^{ansåg} befallde
sig i Herrens hand och blev oskadad.

Numera finns det inget "otyg" sägs det,
ty "nu har isken slagit ihjäl de fösta
bollar och remsat luften från gaster och spökar."